

YENİ BİR KÜLTÜR YOLU: AENEAS'IN ROTASI

Aslı SAKA*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Türkiye, Arnavutluk, Yunanistan, Libya ve İtalya ülkelerini kapsayacak uluslararası bir kültür rotası projesinin ortaya çıkması ve ilerleme amaçlarının tanıtılmasıdır. Bu amaçla araştırmamızın ilk bölümünde, “kültür rotası” kavramı tanıtılmış, ikinci bölümde çalışmamızın alanı hakkında genel bilgilere yer verilmiş ve üçüncü bölümde 3-7 Mayıs 2017 tarihlerinde uluslararası ölçekte gerçekleştirilen Aeneas Rotası Çalıştayı tanıtılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Antandros, Aeneas, Edremit Körfezi, Kaz Dağları

NEW CULTURAL ROAD: ROUTE OF AENEAS

ABSTRACT

Aim of this study is to present the process of an international cultural road project that will include Turkey, Albania, Greece, Libya and Italy. In this context, first section of this study was about concept of “cultural road”. General information about the study was given in the second section and finally, “The Aeneas Route Workshop” held on 3-7 May 2017 was introduced.

Keywords: Antandros, Aeneas, Edremit Gulf, Kaz Mountains

* Dr, 6523. Sk., Yalı Mahallesi, No:30, Blok A3/17, 35590 Karşıyaka/ İzmir. aslsaka@hotmail.com

G R

Toplumların kalkınmasında önemli bir payı olan turizmde elde edilecek gelirin yükseltilmesi bölgenin doğal ve kültürel değerlerinin korunmasını olumsuz yönde etkilememelidir. Turistik bölgelerin ana unsurları arasında yer alan deniz-kum-güneş üçlüsü ve bu üçlünün yol açtığı kitle turizmi zaman içerisinde kendini yaratan kaynakları gittikçe tüketmeye başlamış çevresel, ekolojik, sosyal ve kültürel çevre üzerinde olumsuz etkilere neden olmuştur (Çelik Uzun 2011, 334). UNESCO'nun (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) yan kuruluşu olan Anıtlar ve Sitler Uluslararası Konseyi'nin (ICOMOS) 1999 yılında Meksika'da yapılan 12. Genel Kurulu'nda kabul edilen 'Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü' (ICOMOS 1999) ile 'Miras Açısından Önem Taşıyan Yerlerde Turizmin Yönetilmesi'ne ilişkin bazı ilkeleri ortaya koymuştur. ICOMOS, turizmin hızlı ve kontrolsüz gelişiminin dünyanın kültürel mirasına bir tehdit oluşturduğunu düşünmektedir (UNESCO 2017).

Birleşmiş Milletler, Dünya Turizm Örgütü, UNESCO gibi uluslararası kuruluşların sürdürülebilir kalkınma kavramını sıklıkla dile getirmeye başlamaları ile birlikte kitle turizmde çok alternatif turizm türlerine önem verilmeye başlanmıştır. Kültür turizminin de içerisinde yer aldığı alternatif turizm dalları kitlesel turizmin ortaya çıkarttığı olumsuz koşulları ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. 1990'lı yıllardan itibaren yapılan pek çok araştırmada, kültür turizminin önemli bir alternatif turizm alanı olduğu vurgulanmıştır (Mehrhoff, 1991; Silberberg, 1995; Walle, 1998; Richards, 2001; Hughes, 2002; Mc Kercher ve Cros, 2002; Özbey, 2002; Ondimu, 2002; Akgül, 2003; Aksu, 2004; Xavier, 2004; Uygur ve Baykan, 2007; Gülcan, 2010; Alaeddinolu ve Yıldız, 2011; Uzun, 2011).

Kültür turizmi, arkeoloji ve turizmin buluştuğu ortak paydadır. Kültür turizminin dünya turizm talebinin yaklaşık %37'sini kapladığı ve her yıl yaklaşık % 15 gibi geni bir büyüme hacmine sahip olduğu ifade edilmektedir (McKercher ve Cros 2002, 135). Kültür turizmi, gelir sağlayıcı özelliği ile beraber sürdürülebilir olması ve turizmin diğer dallarına göre kültürel değerlerin

korunmasına daha etkili düzeyde önem vermesi (Gülcan 2010, 102) açılarından arzu edilen turizm türlerinden biri konumundadır. Kültür turizmi ile beraber de inilen dalın içerisinde önemli bir yere sahip olan "kültür rotaları" kültür turizminin renkli ve aktif yönlerini oluşturmaktadır. Çalımanın ana hedefi Edremit İçesine bağlı Antandros antik kentinde gerçekleştirilen bilimsel kazı faaliyetleri ve araştırmaları sonucunda antik kentin başlıca mitolojik karakter Aeneas ile ilgili bir kültür rotası düzenleyerek bölgenin kültür turizmine hareket getirmektir.

KÜLTÜR ROTASI

1984 yılında Avrupa Konseyi'nin "Avrupa Kültürel Rotalar Programı" adı altında ortaya koyduğu program Kültür Rotası kavramının, Kültür Rotaları ile ilgili ilk çalışmaların ortaya çıkmasına vesile olmuştur (Karata 2015, 14). Santiago de Compostela Hac Yolu 1985 yılından itibaren UNESCO'nun Dünya Mirasları Listesi'nde yer alan ilk kültür yoludur. Yol, 1993 yılında dünya mirası olarak kabul edilmiştir (UNESCO 2017). Bu süreçten sonra 1994 yılında Madrid'de düzenlenen Dünya Miras Komitesi toplantısında "kültür rotası" kavramı ilk defa ortaya atılmıştır (Karata 2015, 14). 1997 yılında Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü'nün kurulması ve 1998 yılında ICOMOS'un Kültürel Rotalar Uluslararası Komitesi'nin kurulması önemli bir temaya sahip olan soyut kültür varlıklarının da "Dünya Mirası" olarak kabul edilmesinin önünü açmıştır.

Kavramın Türkiye'deki ilk örneği amatör bir tarihçi olan Kate Clow tarafından 1999 yılında tasarlanan ve geliştirilen Lykia yoludur (Clow 2015, 5). Bir rotanın oluşturulmasında en etkin ve önemli adımların rotanın uzun süre bölgenin kültürel, ekonomik ve sosyolojik unsurlarına katkı sağlayacak biçimde tasarlanması gerekmektedir. Tasarım sürecinin oluşturulmasında yöntem oldukça önemlidir. Bu konuda Kültür Rotaları ile ilgili çalışmalar gerçekleştirilen ve Kültür Rotaları Çalışma Rehberi'nin yayınladığı Çekül Vakfı ve de inilen rehberin yazarı Karata bir kültür rotasının planlanması ve yönetilmesine ilişkin görüşlerini açıklarken ortaya koymaktadır; "Kültürel ve doğal mirasın kırılabilirliği, bu mirasın bütüncül şekilde anlaşılması, anlatılması ve korunması zorunluluğu, kontrolsüz turizm

hareketlerinin bu miras ve yerel kimlik üzerinde yarattığı tehditler ile yerel kalkınmanın desteklenebilmesi gibi amaçlar bir coğrafyada kültür rotası geliştirilmesinin tanımlı bir planlama süreciyle sürdürülmesi gerekliliğini de gösteriyor” (Karata 2015, 26).

Araştırmacının tanımlı planlama olarak adlandırdığı yapı bir kültür rotasının oluşumunda rota daha soyut haldeyken onun bölgeye getireceği olumlu ve olumsuz durumların tartışılmasına ve disiplinlerarası bir çalışmaya ile kültür rotasından çevreye ve yerel kültüre minimum zarar verecek şekilde tasarlanmasıdır.

Yine Karata'nın belirttiği biçimiyle bir rotanın planlanmasında 3 temel unsur ön plana çıkmaktadır. Bunlar sırasıyla “Araştırma ve Değerlendirme, Bölgesel Rota Kurgusu, Gerçekleştirme ve Tanıtım Süreci” (Karata 2015, 33). Dolayısıyla teması sağlam donelere oturtulmaması, iyi planlanmamış bir rotanın sürdürülebilir olması zorlamaktadır.

ÇALIŞMA ALANI

Oluşturulmak istenen Aeneas Rotası'nın büyük bölümü deniz yolculuğunda tamamlanmaya uygundur. Rotanın neredeyse 3/2'si Anadolu topraklarının dışında yer alsa da temanın ana vatanı Troia ve Antandros antik kentleridir. Kahramanın Anadolu topraklarında kat ettiği yol ve gemilerin inşası boyunca zaman geçirdiği bölge Ege denizinin en kuzeyinde yer alan Edremit Körfezidir. Çanakkale ve Balıkesir il sınırları içerisinde yer alan körfez antik dönemde Troas, Mysia ve Aiolis bölgelerinin kesişim noktalarında yer almaktadır. Ege Denizi'nin en kuzeyinde bulunan körfezin günümüzde sınırları, kuzeyde Bababurnu, antik dönem adı ile Lekton olarak anılan burun, güneyde ise Ayvalık ilçesine bağlı adalardan biri olan, Büyük Maden Adası, antik dönem adı ile Hekatomnos Adaları'nın parçası Pyrgos ile sınırlanmaktadır (ek. 1) (Yılmaz & Karacık 2001, 31). Belirtilen coğrafi alan yaklaşık 80 km. uzunluğa ve 30 km. genişliğe denk gelen oldukça geniş bir coğrafyadır (Yılmaz ve Karacık 2001, 31). Bölge iç kesimlerde kuzey ve kuzeydoğuda Kaz Dağı (dağ) ile güney ve güneydoğuda Madra Dağı (Pindaros Dağı) ile sınırlanmaktadır (Koçman et.al. 2007, 86-87). Körfeze ismini veren Edremit ilçesi körfezin kuzey kesiminde yer almaktadır. İlçe, Balıkesir iline

bağlıdır, yüz ölçümü 731 km²'dir. İlçenin 15 mahallesi, 4 beldesi ve 20 köyü bulunmaktadır. Günümüzde Edremit'in ilçe merkezi körfezden yaklaşık 10 km. kıyından kuzeydoğuya doğru, iç kesimde yer almaktadır. Edremit'in kıyından içeride kalan konumunun antik dönemde de aynı olduğunu söylemek doğru olmaz. Zamanla ovanın dolması ile yerleşim yerinin denizden uzaklaştırıldığı düşünülmektedir (Özdöl 1997, 62). İlçe merkezinin Edremit Körfezi'ne kıyısı bulunmamaktadır, fakat Zeytinli, Akçay, Güre ve Altınoluk gibi mahallelerinin körfeze kıyıları vardır ve körfezin kuzeyini oluşturan kıyı eridi yaklaşık 32 km.'dir (Saka 2016, 29). Yaklaşık 150.000 nüfuslu ilçenin en temel geçim kaynağı zeytinciliktir (http://www.nufusu.com/ilce/edremit_balikesir-nufusu).

Son senelerde zeytin ve zeytinden elde edilen diğer ürünlerin ekonomik olarak kazançlı olmaması bölgeyi farklı bir alanda yatırıma zorlamaktadır. Yer altı sıcak ve soğuk suları gibi doğal kaynakları, deniz-kum-güneş üçlüsü bölgenin turizm alanında yatırıma açık bir alan haline dönüştürebilecek önemli unsurlardır. Tüm bu önemli unsurlara rağmen bölgenin turizm girdileri yeterli değildir. Değerlendirilen coğrafya içerisinde 2014 yılında 41 adet bakanlık işletme belgeli konaklama tesisi, 6 adet diğer işletme belgeli tesis, 26 adet bakanlık yatırım belgeli tesis olmak üzere toplamda 73 adet tesis bulunmaktadır (Veriler Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdür Yrd.'sı İlay Karaağaç'tan alınmıştır). 2014 ve 2015 yılının ekim ayına kadar bölgeyi ziyaret eden turist sayısı toplam 576.062'dir. Rakamın düşük olması ve geceleme sayılarının ortalama 650.000 civarında kalması bölgenin turizmden gerektiği ölçüde ekonomik girdi elde edemediğinin somut göstergeleridir. Dolayısıyla bölgenin turizm potansiyelinin artırılması adına çeşitli faaliyetlerin planlanması gerekmektedir. Kamu kurum ve kuruluşlarının ve sivil toplum kuruluşlarının önyak olması ile hayata geçirilecek projelerin uzun soluklu olacağı düşünülmelidir. Ayrıca arkeoloji ve turizm bilimlerinin gerçekleştirilecekleri disiplinlerarası araştırmaların da bölge turizmi için olumlu sonuçlar ortaya çıkaracağına inanılmaktadır.

Son zamanlarda Kaz Dağı Milli Park sınırları içerisinde gerçekleştirilen doğa turizmi faaliyetleri her ne kadar bölge turizmi adına çeşitlilik ortaya

koymu olsa da bu çe itlilik yöre insanının ekonomik düzeyini olumlu yönde etkilememektedir. Turizm alanlarından beklenen deniz, güne , do al ve kültürel güzellik gibi bir çok unsuru bünyesinde barındıran körfezin turizmden elde etti i gelirin dü ük olması öncelikli olarak bölgenin yatak kapasitesi dü üklü üne, tesis yetersizli ine ba lanmaktadır. Körfezi boydan boya geçen Çanakkale zmir karayolu turizm acentalarının yo un olarak kullandı ı güzergahlar arasındadır. Güneyinde yer alan Pergamon, batısında yer alan Assos ve kuzeybatısında yer alan Troia gibi antik dönem yerle im yerlerinin körfez sınırları içerisinde kalan Antandros'a oranla daha fazla sayıda ziyaretçi a ırladıkları tespit edilmi tir. Ziyaretçi sayıları arasında bu denli belirgin farkların olmasındaki en temel neden Antandros dı nda de inilen kentlerin daha biliniyor ve tanınıyor olmasıdır. Bu ba lamda Edremit Körfezi ve civarının turizm gelirlerinin artırılması adına bölgede alternatif turizm dallarının ço altılması gerekmektedir.

ekil 1: Körfez Sınırlarını Gösteren Harita

Körfez yukarıda da de inildi i gibi antik dönemde Troas ve Mysia sınırları içerisinde yer almaktadır. Co rafi bakımdan bölgeyi do al sınırlara ayıran Kaz Da ı'nın kuzeyi Troas olarak anılırken güneyi ise Mysia sınırları içerisinde kalmaktaydı. Günümüzde de Kaz Da ı'nın kuzeyi Çanakkale il sınırları içerisinde yer alırken güneyi Balıkesir il sınırlarına dahil edilmi tir. Bölge stratejik önemi, ılıman iklimi ve geni ovasıyla antik dönemden itibaren yerle im yeri olmaya elveri li bir co rafyadır. Dolayısıyla Neolitik dönemden itibaren bölgenin iskan edildi i gerçeikle tirilen

yüzey ara tırmaları ile ortaya konmu tur (Saka 2016, 193-208). Demir Ça ı ile beraber bölgenin yerle im yeri sayısı artmı tir. Bahsi geçen süreç içerisinde körfezin en önemli yerle im yerleri günümüzde Burhaniye'nin Ören mahallesinde yer alan Adramytteion antik kenti ve Edremit Körfezi'nin daha kuzeyinde yer alan Edremit ilçesinin Altınoluk mahallesine ba lı olan Antandros antik kentidir. Antandros antik kenti Mysia ve Troas sınırında bulunan bir Troas yerle imidir (Polat 2003, 21). Kent, Altınoluk-Edremit Karayolu'nun 2. kilometresinde yer alır. Altınoluk Mahalle merkezinden do uya do ru 2 km. gidildi inde, Kale Ta ı olarak adlandırılan teppe karayolunun kuzeyinde kalmaktadır. Antandros kentinin da Da ı'nın güneyinde, Kale Ta ı Tepesi olarak adlandırılan tepenin zirvesinde ve batı yamacında kuruldu u dü ünülmektedir (Kiepert 1889, 297; Polat 2003, 21). Troas ve Mysia sınırında yer alan yerle im yerinin yukarıda da de inildi i gibi Troas'ın en önemli antik kenti olan Troia ile güçlü mitolojik ba ları bulunmaktadır. Troia'nın efsanevi sava ılarından biri olan Aeneas Troia sava ından kaçarak Antandros'a gelir. Günümüzde olu turulmak istenen kültür rotası projesi Aeneas'a ve onun katetti i dü ünülen yola dayandırılmaktadır.

AENEAS'IN ROTASI

Aeneas ve efsanesi ile ilgili en somut veriler Roma mparatorlu u'nun kurulu destanı sayılan Aeneas'ı kaleme alan Vergilius tarafından günümüze aktarılmı tir (Vergilius, Aeneis) (ek. 2). Aeneas, Troia kahramanlarından biridir. Troia sava ının ardından Troas bölgesinden Kaz Da ları'nı a arak kaçır ve Antandros'a gelir. Burada, Antandrosuların uzmanı oldu u konuda, ah ap gemiler yaptırarak ailesi ile beraber denize açılır. Troia soyunun devamını sa layabilece i bir co rafya bulmak için macerasına ba lar. Macera boyunca çe itli limanlara u rayan kahraman en sonunda talya'nın topu unda yer alan Castro bölgesine ayak basar ve burada Roma mparatorlu u'nun temellerini atar. Aeneas destanı Avrupa'da birçok ülkede saygı gören ve okullarda ders niteli inde okutulan destanlardan biridir. Aeneas'ın Rotası projesi kahramanın Troia'da ba layan ve Lavinium'da son bulan yolculu unu canlandırmaya yönelik olu turulan bir projedir (ek. 3). Efsane, Avrupa ile kurdu u güçlü organik ba ile Kültür Rotası olu turulurken olması

gereken en temel unsur olan temayı karılamaktadır. Temanın yanısıra ortaya konması hedeflenen rota üzerindeki sit alanlarının belirlenmesi de gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sonucu ortaya çıkarılmıştır.

ekil 2: Vergilius (Napoli/ İtalya)

Aeneas'ın Rotası olarak bilinen projenin ilk tohumları 2001 yılında, Ege Üniversitesi, Klasik Arkeoloji Bölümü Özetim Üyeleri'nden Prof. Dr. Gürkan Polat'ın Antandros antik kentinde bilimsel faaliyetlere başlaması ile atılmıştır. Aeneas'ın Antandros'tan 5 ülkede 21 liman kentine ulaşarak İtalya'ya uzanan öyküsünün dünya turizmine kazandırılması amacıyla ortaya atılan projenin ilk adımı 2011-12 yılları arasında gerçekleştirilen, Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci sayın Egemen Bağış ve Avrupa Birliği Bakanlık çalışmalarıyla öncülüğü ve destekleri ile, Altınoluk Antandros'ın Kurtarma, Koruma ve Yaşatma Derneği ve Pro Loco Castro ortaklığıyla, Türkiye & Avrupa Birliği Sivil Toplum Diyalogu II Kültür Sanat Hibe Programı kapsamında yürütülmekte olan "Anadolu Avrupa, Mitolojik-Tarihsel Birliktelik: Castro & Antandros" isimli proje olmuştur. İlk projenin amacı Aeneas'ın Anadolu topraklarından ayrıldığı son nokta olan Antandros ile İtalya'da ayak bastığı yer olan Kastro kenti arasında bir birlik oluşturulmasıdır. Proje kapsamında her iki kentin birbirleriyle kurdukları bağ, bilgi alışverişi ve ziyaretler konularıyla ilgili farkındalığı arttırmak ve asıl hedef olan kültür rotası projesinin ilk aşamasını oluşturulmuştur.

ekil 1: Aeneas'ın Rotasını Gösteren Harita

İkinci aşama iki kent arasında katedilen yolun yeniden aktif hale getirilmesini amaçlamaktadır. Projenin ikinci aşamasının kapsamında Aeneas'ın Kaz Dağı'nın kuzey yakasından güney yakasına geçerken kullandığı güzergahın tespit çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Çalışmalar sonucunda ortaya çıkarılan rotanın trekking turlarına uygunluğu araştırılmıştır. Düzenlenecek turların içeriği tespit edilmiştir. Kaz Dağı'nın kuzey eteğinden başlayacak olan yürüyüş Antandros'da son bulacak ve böylelikle kentin efsanevi kahramanının hayat hikayesi aktarılmaya çalışılacaktır. Bölgede yer alan turizm acentaları ve turizm işletmeleri ile beraber organize edilmesi planlanan rotanın ikinci aşamasını ise Altınoluk'tan yola çıkacak olan antik görünümlü gemilerin oluşturulması planlanmıştır. Devrilen projenin ilk adımı olan Aeneas Rotası Çalışmaları 3-7 Mayıs 2017 tarihinde gerçekleştirilmiş ve çalışmaları sonucunda rotanın nasıl oluşturulacağı ya da antik geminin yeniden nasıl inşa edileceğiyle ilgili fikir alışverişleri yapılmıştır.

Aeneas'ın Rotası projesi kapsamında yapılması planlanan ilk aktivite Vergilius'un eserinde bahsettiği kentlerin belediyeleri ile iletişime geçip onlara projeyle ilgili bilgi vermek ve onları ülkemizde aşırlamaktır. 2016 yılından itibaren konunun tanıtılması için Aeneas'ın uğradığı limanların günümüzdeki yerel yöneticileri ile iletişimler kurulmuş ve her birine teker teker 2017 yılında gerçekleştirilecek olan Aeneas Rotası çalışmalarıyla ilgili davet yazıları gönderilmiştir. Bunun için oluşturulan Proje Komitesi içerisinde yer alan İtalyan meslektaşlarımız iletişim konusunda bizlere

destek olmaktadır ve talya'da Aeneas'ın yolculu u sırasında u radı ı antik yerle imlerin günümüzdeki idarecileri ile ileti imimizi sa lamaktadırlar. Böylelikle üç a amada tamamlanması planlanan projenin ilk aya ı aktif hale getirilecektir. Tanıtım için davet edilen ziyaretçilerimize Aeneas'ın Troia'dan kaçtıktan sonra Kaz (da) Da ı'nı a arak Antandros'a ulaşmasını sa layan yolun olası güzergahı gezdirilecektir (Saka 2016, 304-313). Biga Yarım Adası'nda Kaz Da ı'nın kuzey eteklerinde yer alan Serhat Köyü'nden başlayacak yolculuk Altınoluk Köyü'nün üzerinde son bulacaktır.

ekil 4: Kaz Da ında Tespit Edilen Dö eme Yol

Güzergah Kaz Da ları'nın yaklaşık 700 m.'lik yüksekli inde ve da ın batı eteklerindedir. Güzergahın bu yönde belirlenmesindeki en etkin rol Serhat Köyü'nü ve Altınoluk Köyü'nü birbirine bağlayan, Osmanlı Dönemi'nde da dan kereste taşımak için kullanılan yolun tespit edilmesidir (Saka 2016, 304-313). Yer yer bölümleri korunmuş olan, kayrak taşları ile dö eli yolun rotası ve Osmanlı Dönemi'ndeki kullanım amacı Aeneas'ın efsanesi ile paralellikler sergilemektedir (ek. 4). Bu sebepten dolayı Aeneas'ın Troia'dan kaçmak için kullandı ı güzergahların ba ında Altınoluk-Serhat Rotası'nın geldi i dü ünülmektedir (ek. 5).

ekil 5: Altınoluk – Serhat Köyü Arası Yol Güzergâhı

Vergilius'un Aeneas ile ilgili verdi i bilgiler arasında kahramanın Antandros'un arkasında bulunan Aleksandria Da ı içerisinde yer alan Kybele korulu undan kesti i a açları gemi yapımında kullandı ı belirtilmektedir (Strabon XIII.1.51). 2013 yılında gerçekleştirilen yüzey ara tırmaları sırasında Antandros antikentinin üzerine kuruldu u dü ünülen Kaleta ı Tepesi'nin ardında yer alan Horoz Ta ı üzerinde bir kaya kült alanı tespit edilmi tir (ek. 6) (Saka 2016, 54-59). Proje kapsamında kült alanında bilgilendirme panolarının hazırlanması ve kült alanına giden yolun temizlenmesi planlanmaktadır. Böylelikle ziyaretçilerin a açların arasında kolaylıkla keyifli bir yürüyü geçirmeleri ve yürüyü ün sonunda arkeolojik bakımdan oldukça önemli bir mekana, Kybele'nin kutsal korulu u ve onun açık hava tapınım alanına varılması planlanmaktadır.

ekil 6: Horoz Ta ı Kaya Kült Alanı

De inilen tüm kültür varlıkları Aeneas'ın Rotası içerisinde yer alan kültürel de erlerin oldukça küçük bir bölümüdür. Rotanın tamamlanması ile Delos, Girit, Kartaca, Cumae, Latium gibi arkeolojik ve kültürel potansiyeli yüksek bölgeler de rotaya dahil edilebilecektir.

Altınoluk limanına konulması planlanan Aeneas heykeli ve bilgilendirme panosunun mitin ba lantılı oldu u co rafya konusunda gelen ziyaretçiler üzerinde farkındalık yarataca ı dü ünülmektedir.

Projenin ikinci a masasında Antandros Ören yerinin yaklaşık 350 m. do usunda kalan karayolu kenarındaki cep alanına Aeneas, babası Ankhises ve o lu Askanius'un dev heykelinin dikilmesi planlanmaktadır. Heykel, Aeneas'ın yolculuk yaptığı geminin arka bölümünde yer alacaktır. Geminin orta bölümünden Edremit-Altınoluk karayolu geçti i için bo kalacak, devamında karanın denizle birle ti i yere geminin burun kısmı yapılacaktır (ek. 7). Heykelin etrafında Antandros ve da Da ı'nın, Kaz Da ı Milli Parkı'nın tanıtımının yapılması için gelecek gezi otobüslerinin park edece i bir alan olu turulacak. Antandros ile ilgili tanıtım kitapları ve hediyelik e yalar da bu alanda sergilenip satı a sunulacaktır. Heykelin boyutları ve etrafında gerçekleştirilmesi planlanan çevre düzenlemesi ile antik ehre ilginin arttırılaca ı ve ziyaretçi sayısının fazlala ca ı dü ünülmektedir. Tanıtım alanının düzenlenmesi bir rota olu turulurken önem verilen di er bir unsur olan konaklama, dinlenme ve bilgilendirme alanlarının olu umuna katkı sa layacaktır.

ekil 7: Yol Üstünde Yapılması Planlanan Heykel ve Dinlenme Alanı

Yerel halkın da bilgilendirilmesi ile gerek da içerisinde gerçekleştirilecek olan yürüyüşlerde gerekse Antandros Ören yeri ve civarında yerel ekonominin desteklenmesi için te ebbüsler gerçekleştirilecektir. Böylece bölgeye gelen turistlerin kültür turizmi dalında doyuma ula maları sa lanacak ve yerel halkın bu döngüden en üst seviyede fayda sa layaca ı sürdürülebilir bir turizm potansiyeli ortaya konmu olacaktir.

Projenin son a masası, antik geminin yapımı ile ilgilidir.Yapılacak olan gemi ile Aeneas'ın rotası yeniden canlandırılacaktır. n a edilmesi planlanan antik gemi o günün ko ulları ile bilim insanları ve gönüllülerin yardımı ile olu turulacaktır. Böylelikle Aeneas'ın Rotası gemi yolculu u ile son bulacaktır. n a edilmesi planlanan ah ap geminin daha sonra körfezde özel turlar için kullanılması ve farklı aktivitelerin yaratılması hedeflenmektedir. Daha önce 360 Derece Ara tırma Grubu'nun 2009 yılındaki Kybele gemisiyle yapımı oldu u Foça-Marsilya yolculu u göz önüne alındı ında Aeneas Rota'sı projesinin de hayata geçirilebilece i dü ünülmektedir.

SONUÇ VE DE ERLEND RME

Altınoluk, Tarihi Antandros ehrini Kurtarma, Koruma ve Ya atma Derne i, Antandros Kazısı ve Edremit Belediyesi olarak hayata geçirilmesi planlanan projelerin de inilen sorunların giderilmesine çözüm olaca ı dü ünülmektedir. Kamu kurumlarının ve sivil toplum kurulu larının birlikte ortaya koyacakları çaba, asıl amaç olan Edremit Körfezi ve civarının kültür turizmi bakımından alternatif bir rota olarak kabul edilmesine yardımcı olacaktır. Yapılan ara tırmalar turizmde insanların sık sık farklı, ilginç, heyecan seviyesi yüksek ve sürprizler içeren deneyimler ya amak istediklerini göstermektedir. Deneyimler do al çekicilikler olabilece i gibi, belirlenmi bir toplumun, bölgenin kültürel de erleri ile de alakalı olabilir (Ondimu 2002, 1045). Çok geni bir tanıma sahip olan "kültür" sözcü ü içerisinde hem soyut hem de somut ö eleri barındırmaktadır. nsanın ça lar boyunca ortaya koydu u, üretti i eserlerin yanısıra yine ça lar boyunca ekillendirdi i de erleri, kuralları da kültür kapsamı altına alınabilir (Gülcan 2010, 101).

De inilen sorunların ortadan kaldırılabilmesi için kültür turizmi ve sürdürülebilir turizm alanında somut giri imler bulunması gerekti ine

inanılmaktadır. 2000’li yılların ba ndan itibaren kültürün yönetsel ve ekonomik bir alan olarak bilim insanlarınca kabul edilmesi (Özdemir 2009, 74) kültür turizminin ve kültürel miras yönetiminin önemini daha da ön plana çıkartmıştır. Kaz Da ları’nın 1994 yılında Milli Park ilan edilmesi ile beraber bölgenin do al bitki örtüsü korunma altına alınmıştır. (<http://www.milliparklar.gov.tr/mp/kazdagi/?sflang=tr> Eri im, 14.06.2017). Fakat bir bölgenin kültürel miras yönetiminin sadece do al sit alanları üzerinden de il aynı zamanda arkeolojik ve kentsel sit alanları üzerinden de de erlendirilmesi gerekmektedir (Prentice 1993, 30-45). Edremit Körfezi’nin kuzeyinde yer alan Edremit İ çesi hem Kaz Da ları’nın bulundu u ilçe olmasıyla hem de Antandros antik kenti gibi önemli bir antik yerle ime ev sahipli i yapmasıyla “Kültürel Miras Yönetimi”nin teorilerinin uygulanabilece i ideal co rafyalardan biridir. Bölgenin korunmasına yönelik stratejilerin belirlenmesi kültürel miras yönetiminin ilk adımı olmalıdır. Bu do rultuda do al ve kültürel miras de erlerinin korunması için ortaya atılan stratejilerin ve projelerin tutarlı, uygulanabilir olması gerekmektedir. Dolayısıyla kültürel miras yönetiminin uygulandı ı bölgeler örnek te kil edebilir. zmir’in Ödemi İ çesi’ne ba lı olan Birgi Köyü kültürel miras yönetiminin ba arılı bir biçimde uygulandı ı alanlardan birdir (Özcan ve Koç San 2011, 100). Edremit ve civarı için Birgi örne inden yola çıkılarak olu turulabilecek kültürel miras yönetim modeli öncelikli olarak “Bili im Programı” odaklı olabilir. Bili im programı; bir bölgenin tarihsel süreç içerisinde sahip oldu u somut ya da soyut kültürel de erlerin yeniden canlandırılması yoluyla gelecek ku aklara aktarılmasıdır (Özcan ve Koç San 2011, 106).

Gerçekle tirilmesi planlanan projelerin ba nda yukarıda da bahsedildi i gibi hem co rafyanın kültürel de erlerini tanıtmaya yönelik hem de ziyaretçilere farklı bir atmosferde tatil yaptırmayı amaçlayan Aeneas’ın Rotası: Mitoloji, Arkeoloji ve Turizm adlı proje gelmektedir. De erlerin birço u co rafyanın sundu u somut kültür varlıklarıdır. Di erleri ise bölgenin mitoljisi gibi soyut kültür varlıklarıdır. Kültür adına ortaya konan tüm soyut ve somut de erler ise turizm olarak adlandırılan olgunun içerisinde pazarlanabilir niteliktedir (Alaeddino lu ve Yıldız

2011, 22). Ülkemizde 2863 nolu yasa ile korunan kültür varlıkları her ne kadar somut varlıklar olsa da 2011 yılında UNESCO’nun kültür varlıkları tanımına soyut de erleri de eklemesi ile kültür varlıkları kavramı daha geni bir perspektif ile de erlendirilmeye ba lanmıştır. Fakat kültür turizmi kavramı ba langıcından beri somut kültürel de erleri ön plana çıkartmaktadır (Gülcan 2010, 103). Projenin kültür turizmi alanında daha etkin tanıtılması için proje yürütücüleri ve ara tırmacıları efsanenin somut yansımaları üzerine yo unla mıştır. Bu ba lamda Aeneas’ın Kaz Da ı’nın kuzeyinden ba layan ve güneyine uzanan oradan da talya yarımadasına kadar varan macerası somutla tılmaya çalı lmıştır. Üç a amadan olu an Aeneas’ın rotası tam anlamı ile sonlandırıldı nda bir kültür rotası niteli ine sahip olabilecek potansiyeli ile dikkat çekmektedir. Türkiye’de 2012 yılında kurulan “Kültür Rotaları Derne i” bir güzergahın kültür rotası seçilebilmesi için gereken ko ulları ortaya koyan çalı malar gerçekle tirmi tir. Derne in kurulu amacı, var olan kültür yollarının korunması ve yeni kültür yollarının kayda alınmasıdır. Yeni kültür yolları olu turulurken gözönüne alınması gereken temel unsurların ba nda bir tema ve temaya uygun rota olu turulması gelmektedir.

Proje kapsamında 3-7 Mayıs 2017 tarihinde bir çalı tay gerçekle tirilmiştir. Yurt dı ndan ve yurt içerisinde birçok bilim insanı ve konu ile ilgili sivil toplum kurulu larının, gerek yerel gerekse yurt çapında yayın yapan basın yayın kurulu larının üyelerinin katılımı ile çalı tay sonucunda ortak payda üzerinden kültürler arası i birli inin nasıl ekillendirilece ine dair fikirler ortaya konmu tur. Bu ba lamda proje kapsamında yapılması planlanan trekking, gemi in atı ve tüm bu sürecin belgesel niteli inde kaydedilip yayınlanması ile ilgili fikirler katılımcıların da katkılarıyla geli tirilmiştir. Planlanan trekking rotasının açılı ı çalı tay ile beraber gerçekle tirilmiştir. Böylelikle misafirlerin Troas’tan ba layan trekking yolculuklarının antik dönemin ambiyansı e li inde körfezde bir gemi yolculu u ile tamamlanması fikrinin ilk etabı hayata geçirilmiştir. Bu yolla do al ve kültürel zenginlikler korunarak turizmden gelir elde edilebilecektir. Yerli halkın ürettikleri ürünleri hem trekking güzergahında hem de karayolunun kenarına yapılması planlanan dinlenme ve tanıtım

alanında ekonomik kazanca döndürmeleri hedeflenmektedir. Böylece yerli halkın da bu döngü içerisinde güçlü bir biçimde yer almaları sağlanacaktır.

Çalı tay projenin hayata geçirilmesi için ilk adım olarak değerlendirilmiştir, bir diğer bulguların çalı taya yurt dışından katılan katılımcıların daveti üzerine Kartaca, Latium ya da Arnavutlu'nun bir kentinde yapılması konusunda fikir birliğine varılan zamanlarda varılması temenni edilmiştir.

Bölgenin kültürel mirasının korunması için ivedilikle kültürel miras yönetim planının çıkarılması gerekmektedir. Çıkarılacak olan plan ile beraber kültür turizmi bakımından uygulanabilecek projelerin hayata geçirilmesi kolaylaşacaktır. Ortaya konacak yönetim teorileri ile bölgenin somut ve soyut kültürel değerlerinin korunma altına alınması, aynı zamanda değerlerin sürdürülebilir olması sağlanabilecektir.

KAYNAKÇA

Akgül, Z., (2003), Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Kültür Turizmi, Aphrodisias-Geyre Örneği, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm Anabilim Dalı yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Aksu, M., (2004), Turistlerin ve Destinasyonlarda Sunulan Kültürel Miras Arasındaki İlişkiyi Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma : Troya Örneği, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İletmeciliği Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.

Alaeddinoğlu, F., Yıldız, M. Z., (2011), Türkiye’de Kültür Turizm ve Algılanması, ICANAS 38 , Kültürel Değerler, Gelişim ve Hareketlilik içinde Cilt:1 , 21-34.

Clow, K., (2015), Türkiye’nin ilk Uzun Mesafe Yürüyüş Rotası Likya Yolu, İstanbul.

Çelik Uzun, S. (2011), Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Burhaniye’nin Alternatif Turizm Potansiyeli, Marmara Coğrafya Dergisi 24: 332-353.

Gülcan, B., (2010), Türkiye’de Kültür Turizminin Ürün Yapısı ve Somut Kültür Varlıklarına Dayalı Ürün Farklılaştırma İhtiyacı, İletme Araştırma Dergisi 2/1, 99-120.

Hughes, H., (2002). Culture and Tourism: A Framework for Further Analysis, *Managing Leisure*, 7(3):164 -175.

Karata , E., (2015), Kültür Rotaları Planlama Rehberi, İstanbul.

Kiepert, H., (1889), Die Alten Ortslagen am Südfusse des Idagebirges, s. 1-14.

Koçman, A., Koç, T., Sezer, L. ., Ölgün, K., (2007), “Turizmde Klimatik Konfor üzerine değerlendirmeler: Edremit Yöresi Kıyı Kültürü Örneği”, Kazdağları II. Ulusal Sempozyumu Bildiri Kitabı, s. 40-47.

Mckercher B, Cros H, (2002), Cultural Tourism, The Partnership Between Tourism And Cultural Heritage Management, New York:The Haworth Press.

Mehrhoff, W.A. (1991). The new frontier: A case study of cultural tourism, *Canadian Review of American Studies*, 22(2): 251-262.

Ondimu, IK, (2002), Cultural Tourism in Kenya, *Annals of Tourism Research*, Vol. 29, No. 4, pp. 1036-1047.

Özcan, K., Koç San, D., (2011), Kültürel Miras Yönetimi: Birgi Bütünlük Alanları için Bir Model, BAÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, cilt 13/2: 97-111.

Özdemir Dağistan, M.Z., (2005), Türkiye’de Kültürel Mirasın Korunmasına Kısa Bir Bakış, TMMOB Planlama Dergisi, cilt 1: 20-25

Özdemir, N., (2009), Kültür Ekonomisi ve Endüstrileri ile Kültürel Miras Yönetimi İlişkisi, *Milli Folklor* 21: 73-86.

Özdöl, S., (1997), Ege Bölgesi Neolitik ve Kalkolitik Çağ Kültürleri, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Polat, G., (2003), “Antandros 2001 Kazıları”, Kazı Sonuçları Toplantısı 24/2, s. 21-30.

Prentice, R.C., (1993) *Tourism and Heritage Attractions*. Londra: Routledge

Richards, G., (2001), *Cultural Attractions and European Tourism*. Wallingford Oxon, UK: CAB International Publishing.

Saka, A., (2016), Antik Dönemde Edremit Körfezi: Balıkesir İli Edremit, Havran, Burhaniye, Gömeç İçeleri Yüze Ara tırması, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamı Doktora Tezi, zmir.

Silberberg, T. (1995). Cultural Tourism and Business Opportunities for Museums and Heritage Sites, *Tourism Management*, 16(5): 361–365.

Strabon, *Geographika*, Türkçesi (Prof. Dr. A. Pekman), stanbul, (2000).

Uygun S M, Baykan E, (2007), Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri, *Ticaret ve Turizm E itim Fakültesi Dergisi* 2, 30-49.

Walle, H. A. (1998). *Cultural Tourism: A Strategic Focus*. Westview, Boulder.

Xavier, G. (2004). Is Heritage an Asset or a Liability? *Journal of Cultural Heritage*, 5: 301-309.

Yılmaz Y, Karacık Z, (2001), Geology of the Northern Side of the Gulf of Edremit and Its Tectonic Significance for the Development of the Aegean Grabens, *Geodinamica Acta Neotectonics, Seismicity and Earthquakes in Turkey*, No. 14, 31-43.

Yılmaz, Y., Karacık, Z., (2001), “Geology of the Northern Side of the Gulf of Edremit and Its Tectonic Significance for the Development of the Aegean Grabens”, *Geodinamica Acta Neotectonics, Seismicity and Earthquakes in Turkey*, No. 14, s. 31-43.

Online Kaynaklar

(UNESCO World Heritage Centre) 1992-2015

<http://whc.unesco.org/en/list/13/11/2015>.

(Milli Parklar Genel Müdürlü ü Sitesi)

<http://www.milliparklar.gov.tr/mp/kazdagi/?sflang=tr14/06/2017>

Santiago de Compostela Hac yolu için bkz.

<http://whc.unesco.org/en/list/347> Erişim tarihi 19.06.2017